

Závěrečná zpráva ČSOB a Era pro podporu regionů

Číslo projektu: GFČSOB 38/2013

Organizace: ZO ČSOP Kněžice

Název projektu: Návrat k tradičnímu hospodaření a využívání přírodně cenných míst významných pro místní komunitu v Boskovštejně

Jméno osoby odpovědné za realizaci projektu: Kateřina Feikusová

Aktuální e-mail na osobu odpovědnou za realizaci projektu: katerina.feikusova@chaloupky.cz

Aktuální telefon na osobu odpovědnou za realizaci projektu: 604 157 350

1. Popište průběh a výsledky projektu

kdo a jakým způsobem byl do projektu zapojen; informace o akcích, které v rámci projektu proběhly (včetně termínů a počtu zúčastněných osob); konkrétní výstupy projektu

V prosinci 2013 jsme společně s obcí zahájili v pořadí druhý komunitní projekt v Boskovštejně, který navázal na pilotní projekt rovněž realizovaný naší neziskovou organizací ZO Českého svazu ochránců přírody Kněžice s názvem "Záchrana přírodního dědictví obce Boskovštejn" a rovněž podpořený Nadací VIA. Projekt začal sérií populárně-naučných přednášek v místní knihovně, do Boskovštejna nás přijeli navštívit odborníci ze Správy NP Podyjí a Jihomoravského muzea ve Znojmě, aby nám vyprávěli o přírodních zajímavostech Boskovštejna a jeho blízkého i vzdálenějšího okolí. Hned dvakrát (18. 12. 2013 a 2. 4. 2014) nás navštívil zoolog Správy NP Podyjí Martin Škorpík se svou přednáškou Stopy člověka v krajině Znojemska I a II. Nejen o květeně stepí, ale také o původu a vývoji tohoto jedinečného stanoviště, které se nachází také v Boskovštejně, nám vyprávěla botanička Správy NP Podyjí Lenka Reiterová dne 27. 1. 2014. S obojživelníky a plazi a jejich zastoupením v Boskovštejně nás 26. 2. 2014 přijel seznámit zoolog Jihomoravského muzea ve Znojmě Antonín Reiter.

Těsně před příchodem jara navázali pracovníci ZO ČSOP Kněžice na péči o lokalitu Měchounčný kopec v předchozích letech a stihli další podstatnou redukci dřevin a křovin na této významné a rozsáhlé stepi v údolí Jevišovky, aby tak uvolnili další prostor vzácným a přísně chráněným druhům rostlin. Tato odborná a náročná akce byla naplánovaná bez přítomnosti veřejnosti. Obecní dřevo z pokácených borovic si zpracovali členové SDH Boskovštejn a bylo použito na letní akce v obci (Den dětí, Pálení čarodějnic), křoviny byly spáleny místními občany v listopadu 2014.

První pracovní dobrovolnická akce se konala 15. 3. 2014 v boskovštejnském třešňovém sadu a jeho přilehlém okolí. Sešlo se 17 dobrovolníků včetně 4 dětí (4 dobrovolníci z místních obyvatel), kteří během sobotního dopoledne vyřezali na přístupové ploše k sadu trnky a šípky, pokosili a shrabali stařinu, odstranili v sadu popadané a ulámané větve po zimě a uložili je na broukoviště a vysázeli dalších 10 ks mladých stromků třešní. ZO ČSOP Kněžice poskytla nářadí a stroje, nakoupila stromky, obec zajistila občerstvení pro dobrovolníky.

Od 6.7.2014 do 31.7.2014 vypásalo plochu sadu (cca 1 ha) stejné stádo ovcí plemene Zwartbles jako loni, letos i s jehňaty. Stádo 19 ovcí a 10 jehňat je v majetku ZO ČSOP Kněžice, která část svého základního stáda přemístila z Radonína v okrese Třebíč (kraj Vysočina) do 55 km vzdáleného Boskovštejna v okrese Znojmo (Jihomoravský kraj). Sezónní pastva byla realizována pomocí mobilních elektrických ohradníků, péče o stádo vyžadovala každodenní kontrolu stáda a stavu ohrad, napájení ovcí a dobíjení baterie. Obecní SDH Boskovštejn zajistilo v lokalitě nádrž na vodu pro ovce a načerpávalo do ní vodu z řeky Jevišovky. Napájení ovcí představovalo denní nošení vody z nádrže do věder. Péči o stádo

pasoucí se v lokalitě Boskovštejnský sad, která se nachází bezprostředně za hranicí intravilánu, zajišťovali místní obyvatelé (4 dobrovolníci), příležitostně navštěvovat a krmit ovce chodili také další místní obyvatelé a chalupáři.

Na přelomu července a srpna se ovečky přesunuly na Měchounčný kopec, druhou lokalitu vzdálenou 1,5 km od obce, kde zůstaly až do 13.9.2014. Na stepi v údolí Jevišovky se o stádo 19 starých ovcí (dospívající jehňata musela být oddělena) příkladně starala paní Jarmila Kvasnicová z Boskovštejna, která podávala denně skvělý fyzický výkon při každodenní kontrole ohrad v tak náročném terénu a při zásobování ovcí vodou z koryta řeky.

Na konci srpna dne 29.8.2014 jsme společně s 5 místními dobrovolníky uklidili po první pastvě v sadu, pokosili a pohrabali nespasené plochy, opravili poškozenou ochranu stromků, vyřezali výmladky akátů na staré kamenné zídce a natřeli rezavou nádrž na vodu pro ovce. Vyřezáním výmladků akátů byla zahájena obnova dalšího stanoviště v sadu (již je zde broukoviště) – kamenné zídky, která slouží plazům jako úkryt nebo k vyhřívání. Lokalita je domovem silné populace užovky hladké, vyskytují se zde také ještěrka obecná či slepýš křehký.

Dne 13.9.2014 proběhl v Boskovštejně za velmi nepříznivého počasí den věnovaný ovečkám s názvem „Návrat oveček do Boskovštejna“. Celkem pět desítek účastníků ze širokého okolí i ze vzdálenějších míst v regionu se mohlo zapojit do programu, který byl přizpůsoben počasí a konal se na více místech v Boskovštejně. Na organizaci odpolední osvětové akce se podílela ZO ČSOP Kněžice, obec Boskovštejn, Chaloupky, o.p.s. a externí lektoři. Program začal odbornou exkurzí na Měchounčný kopec. Po cestě na lokalitu byli účastníci seznámeni s různými druhy biotopů a jejich významnými zástupci rostlin a živočichů. Přímou v lokalitě shlédli účastníci práci pasteveckého psa se stádem a zapojili se do práce kolem transportu stáda z Měchounčného kopce zpět do sadu. Po návratu z exkurze si někteří vyzkoušeli plstění, předení na kolovrátku, jiní ochutnávali mléčné i masné výrobky, každý mohl shlédnout v každou celou hodinu běžící dokumentární film o životě pastevců v Evropě. Paralelně s programem na sále obecního úřadu a v knihovně probíhala druhá exkurze zaměřená spíše na děti a mládež, která se konala v lokalitě Boskovštejnský sad a jejím okolí. Nejen malí účastníci se seznámili s vlastnoručně ulovenými zástupci vzácného hmyzu, dozvěděli se o významu starých stromů, hledali houby a dutiny na starých třešních, prozkoumali broukoviště i kamennou zidku. Součástí akce byla větší fotografická výstava instalovaná v sále, představující vybrané druhy rostlin a živočichů nalezených v obou lokalitách. Menší informativní výstava byla vyvěšena přímo v sadu u broukoviště, neboť se zaměřila na význam stromů, jejich funkci a rostlinné i živočišné obyvatelé. Kromě mléčných a masných produktů, které zajistila ZO ČSOP Kněžice z vlastních zdrojů (vlastnoručně domácky vyrobené jehněčí klobásy) či z farmy Chaloupky ze Zašovic, ostatní občerstvení zajistila obec Boskovštejn.

Stádo se 13.9.2014 za asistence místních obyvatel a účastníků akce „Návrat oveček do Boskovštejna“ přesunulo zpět do sadu a zůstalo v péči naší obecní pasačky paní Kvasnicové až do 14.11. 2014. Ovečky podruhé vypásly sad i prostor kolem kamenné zidky ohraničující sad včetně celého vstupního prostoru před sadem (celkem 1,5 ha).

Nedělní mlhavé odpoledne 2.11.2014 se Boskovštejnem nesl zvuk motorové pily, neboť jsme se s 9 dobrovolníky včetně 2 dětí pustili do stavby plánovaného hadníku v obecním sadu. V této lokalitě se kromě vzácných druhů brouků, motýlů a ptáků vyskytuje také významná populace užovky hladké. Ta je nejen místními obyvateli mylně zaměňována za zmiji obecnou a proto byla veřejnost v rámci tohoto projektu při každé příležitosti seznamována s životem tohoto nejedovatého, elegantního plaza (přednáška, práce na zídce a hadníku, ekologická výchova dětí na osvětové akci a besedě). Nejprve bylo třeba dotáhnout téměř třicítku kůlu do nesjízdného svahu sadu. Někteří nosili kůly a jiní tahali křoví a větve náletových dřevin ze sadu, aby mohly posloužit jako jedna z vrstev ve vznikajícím hadníku.

Když byl všečen materiál a nářadí na místě, mohlo se začít se stavbou dřevěné konstrukce hadníku. Mezitím jsme si nanosili organický odpad na výhřevnou vrstvu hadníku, který se skládal ze zetlelé, ale i čerstvé pokosené trávy ze sadu. Poté, co byla konstrukce hotová, započali jsme správně vrstvit hrubé větve, menší větve a křoví, papírové kartony a trávu, nakonec jsme hadník přikryli starým kobercem. Oproti plánu nebylo při stavbě hadníku použito pletivo, které bylo nakonec použito na mnohem potřebnější ochranu vysázených stromků (ovce stávající nedostatečnou ochranu lehce překonaly). K hotovému hadníku byla nainstalována informační tabulka ve stejném duchu jako u stávajícího broukovského. Text informuje návštěvníky o výhodách a funkci hadníku a poskytuje návod, jak si doma na zahradě takové líhniště a útočiště hadů a ještěrek lehce a levně postavit. Obec zajistila tradičně občerstvení, které přišlo za sychravého setmění vhod.

Na závěr projektu byla dne 28.11.2014 uspořádána beseda pro občany Boskovštejna, na které byly společně zhodnoceny výsledky projektu, prezentovány fotografie ze všech akcí, poděkovali jsme obci a všem dobrovolníkům za spolupráci. Obyvatelé mohli znovu shlédnout fotografickou výstavu, děti soutěžily v přírodovědném kvízu složeném z informací, které se za celý rok objevily několikrát na všech projektových akcích, a v dalších disciplínách o hodnotné ceny (dřevěné hračky – ovečky nebo strakapoudi, krmítka). Děti obdržely jako poděkování za podíl na projektu (péče o stádo, vytvoření malované mapy na akci Návrat oveček do Boskovštejna, natření nádrže na vodu pro ovce atd.) malý dort ve tvaru ovečky, dobrovolníci pečující o stádo si odnesli jako dík malou plstěnou ovečku, starosta obdržel velký barevný nástěnný kalendář s fotografiemi „boskovštejnských špeků“ z říše rostlin a živočichů. Občerstvení bylo v režii obce.

2. Co vidíte jako největší přínos projektu pro místní komunitu?

jak se podařilo naplnit plánované cíle směrem k místní komunitě, co se nepovedlo – proč a jaké zkušenosti z toho plynou do budoucna, co se změnilo díky realizaci vašeho projektu v místní komunitě

Místní komunita si po dvou společných projektech ZO ČSOP Kněžice a obce Boskovštejn lépe uvědomuje pojem biologické rozmanitosti, registruje výjimečnost prostředí, ve kterém žije a nutnost o něj pečovat. Zvýšila svoje znalosti o místní fauně a floře (užovka hladká nemusí být zbytečně zaměňována za zmiji a likvidována), zjistila, že rozmanitost se netýká jen druhů, ale také biotopů (dnes nevyužívané pastviny nemusí zarůst, protože se už nepase), pochopila, že význam mají i mikrostanoviště (mrtvé dřevo není nepořádek, který je nutno spálit) a že mozaika, ne pole či lesa lán, je zárukou rozmanitosti (step je stejně důležitá jako pole, louka se kosí mozaikovitě a ne vše v jedné seči). Nejdůležitější cíl - zlepšit pohled na krajinu, život a hospodaření v ní – se povedlo naplnit a z toho máme velkou radost. Dobrá zkušenost do budoucna je, že pastva je vynikající medializační nástroj, způsob jak oslovit obyvatelé venkova a přilákat je poslechnout si, jak funguje ochrana přírody dnes, což tento obor velice potřebuje. Dlouhodobější soužití se stádem ve vsi doplněné společnými setkáními informativního charakteru (na přednášku, promítání, besedu přijdou i starší lidé, kteří už s prací nemohou pomoci) i pracovními akcemi s odborným výkladem se nám na ukázce těchto dvou projektů velice osvědčilo. Důkazem je, že loni na podzim vznikl z iniciativy místních obyvatel spolek (má 10 členů), který funguje prvním rokem jako pozemkový spolek a převezme péči o lokality Boskovštejnský sad a Měchounčův kopec do budoucna. Tento projekt nám pomohl dokázat, že ochrana přírody v místním měřítku nemusí být jen nepříjemný zásah do života lidí (zákazy, omezení), ale také prospěšná dlouhodobá činnost, která se naopak cení a potřebuje nasazení místních obyvatel.

3. Co bylo největším přínosem projektu pro vaši organizaci? Naučili jste se něco nového?

Každý takový projekt je bohatý na příležitosti naučit se něco nového. Zlepšili jsme organizaci pracovních i osvětových akcí, naučili se udělat lepší propagaci v regionu (oslovování nejen obyvatel, ale IC, knihoven, práce s tiskem), získali nové komunikační dovednosti při jednáních se zástupci obce jako vlastníkem pozemků v zájmových lokalitách.

4. Kolik se vám zhruba podařilo oslovit lidí?

kolik lidí se zapojilo do projektu aktivně; kolika lidem jste distribuovali materiály o projektu; jaký byl odhadem ohlas na realizaci projektu

Tří pracovních akcí se zúčastnilo 31 dobrovolníků, z toho 9 místních (někteří opakovaně) včetně 3 dětí. Přednášek a besedy se zúčastnilo 59 účastníků (někteří opakovaně) převážně z řad místních obyvatel. Do péče o stádo bylo zapojeno od července do listopadu 8 místních dobrovolníků a jeden placený pasáček. Osvětové odpoledne „Návrat oveček do Boskovštejna“ navštívilo cca 50 účastníků z Boskovštejna i z regionu (menší návštěvnost z důvodu velmi nepříznivého počasí). Materiály o projektu obdržela nejen obec, ale také MAS Živé pomezí Krumlovsko-Jevišovicko, exkurze 40 lidí z NP Podyjí, která navštívila Boskovštejn v rámci projektu Strom Znojemska, regionální média, všechny pozvánky a odkazy na informace o projektu na webech ZO ČSOP Kněžice či obce Boskovštejn dostalo 10 x mailem cca 100 osob v Jihomoravském kraji a kraji Vysočina v mailing listu ZO ČSOP Kněžice. S projektem bylo také podrobně a opakovaně seznámeno 10 zaměstnanců firmy E.ON (firemní dobrovolníci).

5. Podařilo se vám získat nové příznivce, kteří vám do budoucna pomohou ve vaší činnosti?

dobrovolníci, dárci, sponzoři, novináři, zastupitelé, partneři apod.

Mezi nové příznivce patří zcela jistě projektová pasačka, místní obyvatelka, paní Jarmila Kvasnicová. Pak mezi ně rozhodně patří tak zaměstnanci brněnské pobočky E.ON, kteří se již 2x podíleli na péči o lokalitu Boskovštejnský sad v rámci dne firemního dobrovolnictví. Příští rok ukáže, zda se mezi příznivce budou počítat také rodiče a pedagogičtí pracovníci Školky Dobromysl, která navštívila ovečky v Boskovštejně v listopadu 2014. Dárce a sponzory se nepodařilo získat, protože jsme pro to nic aktivněji neudělali. Stálo by za to oslovit brněnský E.ON, který si Boskovštejn oblíbil. Podařilo se získat 2 osobní kontakty na novináře ze Znojma, které budeme dále využívat. Noví zastupitelé vzešli z řad starých zastupitelů a naše aktivity podporují i nadále. Sílicí podpora obce by mohla přerůst v silného partnera, který by nesl některé náklady na naše aktivity v budoucnu. Jako potencionální partner se jeví také místní Agrodružstvo Boskovštejn.

6. Měli jste při realizaci nějaký problém? V čem vidíte největší úskalí projektu?

Při realizaci jsme měli problém pouze s počasím v době organizace osvětové akce „Návrat oveček do Boskovštejna“, která nepřitáhla plánovaný počet návštěvníků. Největší úskalí projektu vidíme v udržitelnosti. Práce v obou lokalitách nekončí se skončením projektu a zajistit prostředky na potřebnou péči prostřednictvím dalšího projektu tak, aby byl inovativní, může být do budoucna problém.

7. Jaký projekt plánujete nyní?

Součástí práce naší organizace jsou a budou takovéto menší projekty vždy. Pečujeme o dalších 23 podobných lokalit jako je Boskovštejn (převážně menších) ve třech krajích a snažíme se vybudovat dlouhodobé vztahy i s jinými partnery (nejen obce jsou vlastníky), takže nápadů na projekty jinde než v Boskovštejně je dost. Co se týče komunity v Boskovštejně dá se říct, že dva projekty podpořené Nadací VIA stačily na to, aby vzniklo malé, ale doufám silné podhoubí pro společné přírodovědně-ekologické aktivity i do budoucna. Nově vzniklý spolek „Boskovštejn-místo pro život“, který založil v roce 2014

Pozemkový spolek Květokras (vlajkový druh v třešňovém sadu, staročeský název pro krasce třešňového), společně s obcí Boskovštejn uvažuje o zakoupení vlastního stáda ovcí, které se bude celoročně pást v zájmových lokalitách. Odbornou spolupráci bude i nadále zajišťovat ZO ČSOP Kněžice. Tato myšlenka je však teprve u zrodu, nicméně pokud se najde dostatečně zodpovědný přístup místních obyvatel k chovu ovcí, není nereálná. Dříve se nám pravděpodobně podaří vybudovat naučnou stezku údolím Jevišovky, která by představila návštěvníkům přírodní hodnoty Boskovštejna včetně obou lokalit. Chtěli bychom zapojit i děti (questing průvodce), nechceme ale naše prostředí zahltit tabulemi, proto by mělo jít jen o obnovu staré stezky kolem řeky, vyznačení a práci na tištěném a internetovém průvodci.

8. Co by vám momentálně nejvíce pomohlo?

Pomohlo by, kdyby takových přínosných nadací a programů zaměřených na ochranu přírody bylo více.

9. Jak hodnotíte spolupráci s Nadací VIA? Můžeme něco zlepšit?

Tento projekt je v pořadí třetím MKG, který jsme realizovali s podporou nadace. V programu VKG jsme se dostali do finále, leč jsme neuspěli. Můžeme tedy po víceleté zkušenosti upřímně říct, že jsme nenašli nic, co by nadace měla zlepšovat. Spolupracuje se nám báječně.

12. Jak hodnotíte program „ČSOB a Poštovní spořitelna pro podporu regionů“? Co vidíte jako jeho plus a naopak, co jsou jeho nedostatky? Je něco, co byste v dalším vyhlášení programu chtěli změnit či jinak koncipovat? (opět prosíme o upřímnost ☺, velmi nám tím pomůžete při nastavování vyhlášení v dalších ročnících)

Jako realizátor všech tří projektů musím upřímně ☺ říct, že tento program je pro malé neziskové organizace značkou IDEAL. Přiměřeně krátký proces schvalování, rychlé uzavření smlouvy, platba dopředu, malý podíl spolufinancování, přehledné formuláře zpráv a vyúčtování, dobrá komunikace es zodpovědnou osobou v nadaci. Nic bych proto neměnila.

V Kněžicích, dne 10.12.2014

.....
Podpis zpracovatele zprávy

.....
Podpis statutárního zástupce organizace